

INFORMÁCIA K EKONOMICKÝM VPLYVOM BREXITU NA SR

(materiál na diskusiu)

Rokovania o dohode o vystúpení Spojeného kráľovstva Veľkej Británie a Severného Írska (ďalej „UK“) z EÚ dosiahli svoj kulminálny bod dňa 14. 11. 2018, kedy bola Dohoda dosiahnutá na úrovni hlavných vyjednávačov schválená britskou vládou. Nachádzame sa teda v záverečnej a zároveň kritickej fáze celého procesu. Text Dohody predstavuje najlepší možný scenár pre obe strany, pretože minimalizuje negatívne dopady na občanov a podnikateľov. Rozhodnutie britskej vlády predstavuje istý posun v rokovaní, ktorý prichádza po vyše roku a pol intenzívnej prípravy v rámci EÚ27 a negociácií s britskou stranou. Zároveň proces stále nie je skončený, keďže záverečné slovo v schvaľovaní dohody má na UK strane britský parlament.

Najbližší vývoj predpokladá súčasne i schvaľovanie v Európskom parlamente, ktoré sa však javí podstatne menej problematické v porovnaní s britským. Vzhľadom na turbulentný vývoj na britskej vnútropolitickej scéne nemožno vylúčiť, že britský parlament dohodu neschváli. Odchod bez dohody, tzv. *no-deal*, by priniesol negatívne ekonomické a tiež politické následky, právnu neistotu a okamžité adaptovanie sa na nové pomery pre občanov, firmy, verejný sektor. Scenár *no-deal* by znamenal aj absenciu prechodného obdobia, čiže už od 29. 3. 2019 by pre slovenské subjekty začali platiť nové pravidlá. Z hľadiska SR ide o najmenej žiaduci scenár, ale vzhľadom na množstvo faktorov, ktoré môžu zabrániť dohode, je potrebné sa naňho pripraviť.

Preto sa v zmysle zásad krízového manažmentu sústreďujeme na analýzu dopadov tvrdého brexitu.

1. Hospodársky rast

Slovensko, ako tretia najotvorenejšia ekonomika EÚ (po LU a IE), nebude imúnne voči negatívnym vplyvom brexitu. Očakáva sa, že dopady na naše hospodárstvo budú predovšetkým nepriame a ich rozsah bude závisieť od výšky škôd u hlavných obchodných partnerov SR. Nekonrolovaný brexit by podľa júlovej prognózy MMF¹ mal za následok zníženie ekonomického rastu v krajinách Eurozóny o 1,5 % HDP do roku 2030 v porovnaní so scenárom, že UK by zostalo členom. Rast HDP slovenskej ekonomiky by sa podľa tohto modelu znížil o 0,4 %. Podľa našich odborníkov dôjde vplyvom brexitu k spomaleniu rastu slovenskej ekonomiky o 0,1-0,2 % ročne, pričom odhady NBS hovoria o znížení rastu HDP na úrovni 0,34 % do roku 2020.

2. Obchodná výmena

Tradičnými vývoznými položkami zo SR do UK sú osobné vozidlá, elektrické stroje, nerastné palivá a chemikálie. Tieto 4 komoditné skupiny tvoria v súčasnosti okolo 84 % slovenského exportu. UK bolo v minulom roku našim 8. najvýznamnejším obchodným (obrat 6,3 mld. EUR) a 5. exportným partnerom (4,5 mld. EUR), s aktívnou obchodnou bilanciou na strane SR (vyše 2,7 mld. EUR). V pomernom vyjadrení vlni do UK smerovalo 6 % celkového vývozu a 2,5 % dovozu SR. Štatistiky za 8 mesiacov 2018 ukazujú zníženie nášho exportu do UK (87,9 %), na dynamike dovozu sa pokles prejavuje ešte výraznejšie (medziročne 79,4 %). Spomaľovanie obchodnej výmeny v aktuálnom roku naznačuje neistotu pred odchodom UK z EÚ a môže byť predzvesťou ešte väčšieho prehĺbenia negatívneho trendu (v prípade tvrdého brexitu).

Uvedené predpoklady potvrdzujú aj niektoré nezávislé medzinárodné štúdie, ktoré varujú, že v prípade obchodovania na základe taríf WTO by zahraničný obchod UK s ČŠ EÚ klesol v priemere o 30,47 % (2,13 % z celkového obchodu EU27-UK). Podľa štúdie ESRI² (*Economic and Special Research Institute*) by sa Slovensko mohlo stať jednou z najtvrdšie postihnutých krajín EÚ z hľadiska obchodnej výmeny s UK s poklesom vývozu o 59 % a dovozu o 21 %. Pokles exportu by sa najviac prejavil v Írsku (4,17 %), ďalej na Slovensku (3,27 % celkového exportu) a v Belgicku (3,13 %). Podobne by utrpel aj dovoz z UK do EÚ (o 22 %, 9,83 % podiel na celkovom britskom exporte).

¹ <https://www.theguardian.com/business/2018/jul/19/no-deal-brexit-would-harm-all-european-countries-warns-imf>

² <https://www.econstor.eu/bitstream/10419/174283/1/WP550.pdf>

Tvrdom brexit by priniesol zníženie konkurencieschopnosti slovenských výrobkov. Okrem zavedenia cieľ priamo zvyšujúcich vývozné aj dovozné náklady je potrebné počítať aj s ďalšími faktormi ako sú colné formalities, prestoj a ďalšie časové straty, potreba novej certifikácie (napr. veterinárnej resp. fytosanitárnej, typové schvaľovanie vozidiel, pôvod výrobku). Takisto britské firmy budú môcť získať vyššiu štátnu pomoc, keďže už nebudú viazané legislatívou EÚ (level playing field).

Logistické aspekty obchodu

Tvrdom brexit by znamenal zavedenie cieľ, kvót a ďalších obchodných obmedzení, čo môže firmám pôsobiacim hlavne vo výrobnom sektore priniesť zdraženie, až výpadky dodávok tovaru a dovážaných surovín. Firmy budú nútené preventívne si zabezpečiť primerané skladové zásoby nevyhnutných prvkov výrobného cyklu, s čím sa spája aj (krátkodobá) potreba dodatočného kapitálu a narušenie cash flow. Zavedenie colných kontrol bezprostredne po brexite by pre spoločnosti prepravujúce tovary predstavovalo narušenie plynulosti prepravy, časové a finančné straty, kým sa nastavia na nové modalities. To zvlášť platí pri tovaroch s krátkou dobou spotreby. Prechod z jednotného trhu na pravidlá WTO značí aj netarifné obmedzenia, ktoré skomplikujú tiež poskytovanie služieb (v bankovníctve, IT a pod).

Investície

Podľa aktuálnych údajov NBS (31. 12. 2016) bolo UK 14. najvýznamnejším poskytovateľom PZI s investovaným kapitálom 531 mil. EUR. Otvorením továrne Jaguar Land Rover by sa UK mohlo posunúť do prvej desiatky (cca 7.) za predpokladu, že 1,4-1,5 mld. euróva investícia spoločnosti JLR (vlastnenej indickou korporáciou Tata Sons) je vedená ako britská.

V oblasti investícií priniesie brexit hrozby aj príležitosti. Keďže UK prestane podliehať spoločným pravidlám pre investičné stimuly, môže odlákať perspektívne investície z nášho regiónu. Na druhej strane, množstvo zahraničných spoločností zvažuje resp. plánuje presunúť svoje centrály z UK do kontinentálnej Európy, respektíve otvoriť si tam pobočky vo vnútri jednotného trhu.

3. Zamestnanosť

Vplyvom zníženého ekonomického rastu sa tiež očakáva pomalšia tvorba nových pracovných miest. V roku 2017 NBS odhadovala rast HDP SR na úrovni 3,3 % a vznik približne 80 000 nových pracovných miest do roku 2020. Odchod UK z EÚ by však podľa analytikov NBS mohol tieto prognózy ovplyvniť a v tomto období znížiť tvorbu o 5 300 pracovných miest. Pre UK sa vplyvom brexitu odhaduje dlhodobé spomalenie rastu HDP s dopadom na rast nezamestnanosti.

S očakávanými zmenami v britskej migračnej politike sa zároveň predpokladá návrat časti občanov SR pracujúcich v UK, s čím je spojený možný náhly nárast nezamestnanosti v SR. Situácia na druhej strane priniesie aj príležitosti získať odbornú pracovnú silu na pracovné miesta, ktoré v súčasnosti Slovensko nedokáže obsadiť. Úspešnosť využitia uvedenej príležitosti bude závisieť od toho, či sa zamestnávateľským zväzom a odborným organizáciám³ podarí sprostredkovať dostatočne lákavú ponuku pre Slovanov a Slovanov zvažujúcich návrat do vlasti a vyhnúť sa tým do veľkej miery vynútenému a nepopulárnemu hľadaniu chýbajúcich odborníkov v tretích krajinách (Balkán, India, Vietnam, Čína, stredná Ázia, Blízky východ a pod.)

4. Kohézna politika

V súvislosti s odchodom UK z EÚ sa objavuje niekoľko scenárov, z ktorých v prípade „no deal“ nastane najpesimistickejší (tzv. nulový), podľa ktorého UK prestane prispievať do rozpočtu úplne. Ukončenie prispievania UK do rozpočtu EÚ hneď po brexite by mohlo spôsobiť zostávajúcim ČS vyššie záväzky a nutnosť dohodnúť sa, ako tento rozpočtový výpadok doplniť resp. výrazne znížiť výdavky.

Výraznejší dopad sa prejaví v programovom období 2021-2027, keď sa vystúpenie UK z EÚ odrazí na znížení priemerného HDP na obyvateľa v EÚ, čo môže zmeniť zaradenie regiónov z kategórie

³ Pod záštitou *Digitálnej koalície* sa v januári 2019 v Londýne pripravuje pilotná akcia „Work in Slovakia – Good idea!“ zameraná na sprostredkovanie občanom pracujúcim v UK ponuky pracovných miest v slovenských ICT firmách a „centrách zdieľaných služieb“. Akciu realizuje IT asociácia Slovenska v spolupráci s MZVaEZ SAR, vybranými slovenskými zamestnávateľmi a ZÚ SR v Londýne

menej rozvinutých do prechodných alebo rozvinutejších. Práve dôsledkom brexitu dôjde k viacerým presunom medzi týmito skupinami. Preradenie do vyššej skupiny znamená menší podiel z rozpočtu na politiku súdržnosti pre daný región. V prípade SR by mohol nastať presun západného Slovenska spomedzi menej rozvinutých regiónov k prechodným regiónom.

UK je druhou najväčšou ekonomikou (po DE), pričom vytvára 15 % HDP (EÚ28). Jeho príspevky do rozpočtu v r. 2017 predstavovali 18,6 mld. GBP (1 GBP = 1,1316 EUR, priemerný výmenný kurz ECB v roku 2017), avšak od r. 1985 si UK uplatňuje tzv. rabat (preplatenie 66 % rozdielu medzi výdavkami a príjmami). V roku 2017 rabat predstavoval 5,6 mld. GBP, výdavky vo výške 13 mld. GBP a návratnosť na platbách 4,1 mld. GBP, čiže UK ako čistý platca zaplatil 8,9 mld. GBP čo z neho robí 4. najväčšieho prispievateľa do spoločného rozpočtu.

Ak UK odíde z EÚ k 29. 3. 2019, tak sa podpisom Zmluvy o vystúpení zaviazá v splátkach postupne uhradiť sumu v rozmedzí 40-50 mld. EUR. Text Zmluvy obsahuje metodiku, nie absolútne číslo (z politických dôvodov). Platí však, že žiadny ČŠ nebude platiť viac a nedostane menej kvôli brexitu a UK zároveň nebude platiť ani menej, ani viac ako v prípade, že by jeho členstvo riadne pokračovalo. Je potrebné tiež podotknúť, že UK počas prechodného obdobia (minimálne do konca roka 2020) zostane súčasťou vnútorného Európskeho jednotného trhu (ESM), teda bude viazané príslušnou legislatívou EÚ, ale bez možnosti rozhodovania. To znamená, že ak bude UK požívať výhody ESM, bude musieť znášať aj náklady (platiť alikvotné čiastky do rozpočtu). Ak UK do budúcnosti bude chcieť participovať na vybraných programoch EÚ (napr. Horizont 2020 či Erasmus+), bude musieť aj alikvotne prispievať na chod týchto programov.

Ak by však UK odišlo bez dohody, tak EÚ nezíska žiadnu platbu (t. j. uvedených 40-50 mld. EUR) ani teraz, a ani do budúcnosti, teda dopad na rozpočet EÚ bude radikálny a je nutné počítať s výrazným výpadkom napr. aj v kohéznej politike, čo ovplyvní aj náš príjem z EÚ rozpočtu.

V prípade nárastu výšky príspevkov ČŠ by sa musel nanovo prepočítať pre všetkých ostávajúcich členov únie. V relatívnom vyjadrení by nárast predstavoval na krajiny EÚ27 v priemere 6,5 %. V prípade SR by sa príspevok do rozpočtu EÚ zvýšil o 55-65 mil. EUR ročne, čo predstavuje cca **0,1 % HDP**.

Na brexit najviac doplatia krajiny ako Švédsko, Nemecko, Rakúsko a Holandsko, pričom nie každý ČŠ EÚ bude súhlasiť so zvýšením členských príspevkov do rozpočtu. Neochota platiť viac do spoločného rozpočtu by mohla v konečnom dôsledku viesť aj k zachovaniu len súčasnej úrovne príspevkov členských štátov. Výsledkom tohto procesu by mohlo byť zníženie výdavkov vrátane politík, v ktorých je SR výrazným príjemcom.

5. Ďalšie oblasti

Brexit znamená odchod členského štátu, ktorý presadzoval modernizáciu a progresívne ekonomické reformy. Týmto môže dôjsť k zníženiu inovačného potenciálu celej EÚ. Odchod z EÚ bude pre UK znamenať koniec prístupu vedeckých a inovačných inštitúcií k fondom, kontaktom ako aj informačným databázam EÚ.

V prípade *no-deal* scenára je možné očakávať aj vplyv na oblasť dopravy. Záujmom oboch strán je však naďalej zabezpečiť jej plynulosť.

Medzi ďalšími dopadmi je ohrozená možnosť využívať služby londýnskych bánk, keďže hospodárstvo UK je dlhodobo a silne prepojené s finančnými trhmi EÚ. Londýn dlhé roky predstavoval finančné centrum Európy, v ktorom sídlilo viacero významných investičných bánk, ktoré odtiaľ obsluhujú celý kontinent a niekedy aj priľahlé regióny. Aktuálne až 50 bánk a iných finančných inštitúcií (napr. poisťovne) už presunulo alebo zvažuje presunúť činnosť zamestnancov z Londýna do ďalších finančných centier (najmä Frankfurt a Paríž, resp. Luxemburg, Dublin a Amsterdam).

Popri tradičných oblastiach hospodárstva sa dopady brexitu prejavajú aj v ďalších dynamicky sa rozvíjajúcich oblastiach akými sú virtuálna voda, karbónová stopa a ETS, alebo zdaňovanie elektronického obchodu, kryptomeny a pod.

ODPORÚČANIA

- Využiť „best practices“ **vybraných ČŠ EÚ** (AT, BE, IE⁴, NL⁵, krajiny V4,) pri príprave preventívnych, resp. pomocných mechanizmov po brexite so zameraním na MSP.
- Vytvoriť **formálny pomocný mechanizmus** v podobe ústrednej jednotky odborníkov, ktorí budú riešiť otázky a dopyty podnikateľov a zabezpečovať on-line informačný systém.
- Vyhodnotiť potrebu a určiť priority prípravy **nových bilaterálnych dohôd** medzi SR a UK v nadväznosti na ukončenie členstva UK v EÚ.
- Vytvoriť **nové špecializované diplomatické miesta** s cieľom zachovania aktuálnej úrovne bilaterálnej spolupráce s UK, resp. rozvoja nových oblastí, a to najmä v ekonomickej oblasti ako aj v relevantných segmentoch (vzdelávanie, výskum, inovácie).

Spracoval: M. Horvat (z podkladov RED1, OVZI a ZÚ Londýn)

Schválil: J. Kuderjavý, R RED1

Dátum: 16. november 2018

⁴ <https://dbei.gov.ie/en/What-We-Do/EU-Internal-Market/Brexit/Getting-Brexit-Ready>

⁵ <https://www.brexitloket.nl/impactscan>